

UNIVERSITETET I BERGEN

Bergen Museum – Administrasjonen

Bergen, 20. juni 2002

Det kongelige miljøverndepartement
Postboks 8013 Dep.

0030 OSLO

**VEDR.: HØRING AV NOU 2002:1 FORTID FORMER FRAMTID -
UTFORDRINGER I EN NY KULTURMINNEPOLITIKK**

Vi viser til Deres brev av 28.02.02, Deres ref. 2002-458-1 K/Thg/tla vedrørende høring av NOU 2002:1 Fortid former framtid - Utfordringer i en ny kulturminnepolitikk.

Vedlagt følger Bergen Museums høringsuttalelse, vedtatt av museets styre 05.06.02, sak 16/02.

Brian Robins
styreleder

Karen Marie Heimvik
Karen Marie Heimvik
førstekonsulent

Kopi m/vedlegg: UiB, sentraladministrasjonen
Bergen Museum, De kulturhistoriske samlinger
Bergen Museum, De naturhistoriske samlinger

Postadresse: Postboks 7800, 5020 Bergen:

Telefon (sekr.) 55 58 93 60
Telefon, direkte 55 58 93 62
Telfax 55 58 93 64
E-post. karen.heimvik@bm.uib.no

Besøksadresse: Harald Hårfagresgt. 1

NOU 2002:1: «Fortid former framtid».

Høringsuttalelse fra Bergen Museum.

Vedtatt av styret for Bergen Museum i møte 05.06.02, sak 16/02.

Bergen Museum har kommentarer til følgende kapitler i utredningen:

- Kulturminner og kulturmiljøer som verdier (kap. 2 og 3)
- Museene i kulturminnearbeid (kap. 7)
- Juridiske virkemidler (kap. 8)
- Merverdiavgiftsloven (kap. 9)
- Organisering av den offentlige kulturminneforvaltning. (kap. 10).
- Forskning og kunnskapsspredning i/om kulturminnevern (kap. 11)
- Internasjonalt samarbeid og utviklingssamarbeid (kap. 13)
- Konserveringsbehov for magasinert materiale (vedlegg 4)

Kulturminner og kulturmiljøer - hvilke verdier representerer de? (kap. 2 og 3).

I dette kapitlet gir utvalgets flertall på ulike måter og i ulike sammenhenger uttrykk for at det legger en *nytteverdi* på kulturminner. Enkelte formuleringer kan tyde på at det er den praktiske, økonomiske nytteverdien som fremheves, for eksempel på side 30: *«En forutsetning for at mange skal få anledning til å ta kulturminnene i bruk og utvikle en interesse for dem, er at de blir bedre tilpasset vår egen tid. En betingelse for bedre forvaltning av kulturminner er at verdiene de representerer blir tilpasset det folk forbinder med et moderne liv, og tilrettelegging for at den generelle interessen folk har for kulturminner kan omsettes til praktisk bruk.»*

Også når vernets mål og en ny vernepolitikk skal vurderes, blir den økonomiske nytteverdien trukket fram:

«De muligheter kulturminnene og kulturmiljøene gir for næringsvirksomhet, må legges til rette. Økonomisk verdiskapning må være én del av grunnlaget for en ny kulturminnepolitikk.» (s. 35).

Bergen Museum etterlyser en sterkere framheving av kulturminnernes egenverdi, og ikke minst deres verdi som kunnskapsressurs og middel til erkjennelse, også i fremtiden. Et godt kulturminnevern må prioritere kulturminnene først og fremst *fordi de har en kulturell og faglig egenverdi* uavhengig av mulige økonomiske utnyttelser.

I utredningens kap. 3.3 vises det til at for å nå målene i kulturminnepolitikken må det legges vekt på sammenhengen mellom kultur og natur. Bergen Museum mener at dette

er både viktig og riktig men vil understreke betydningen av gamle driftsformer, vegetasjon og husdyr for opprettholdelsen av et ekte kulturlandskap.

Bergen Museum vil påpeke at gamle hageanlegg er betydelig kulturminner som ikke omhandles i utredningen. Intakte renessanseanlegg finnes i dag fra 1600-tallet. I tillegg finnes trolig rester etter tidligere hager i tilknytning til de gamle kongsgårder, kloster, kirker, presteboliger, militære bastioner, slott, festninger og regimentshovedkvarterer. Mange er tapt og de resterende er knapt registrert. Vi vil be om at de gamle hager, som et viktig element i vår kultur, blir tatt hensyn til under den videre behandling av utredningen.

Museene i kulturminnearbeid (kap. 7)

Under kap. 7.2 oppsummeres muséenes rolle i kulturminnearbeide. Selv om rollen som kunnskapsbank blir nevnt mener vi at muséenes kompetanse og sentrale plass i kulturminnepolitikken blir for svakt vektlagt, spesielt med hensyn til forskning. En stor andel av Norges løse kulturminner, trolig de fleste, er samlet inn av muséene og blir tatt vare på i deres vitenskaplige samlinger, i sær ved de statlige museene. Utredningen påpeker nødvendigheten av god formidling for å gi kulturminnene en mer sentral plass i folks bevissthet, men vi mener at den klare sammenhengen det er mellom forskning og god formidling er utilstrekkelig vektlagt. Heller ikke sammenhengen mellom god museumsøkonomi og god forminneapolisikk kommer klart frem i utredningen.

Juridiske virkemidler (kap. 8)

Bergen Museum er enig med utvalget som i kap 8.2 sier at kulturminneloven har behov for forenkling, men samtidig savner vi *radikale* forslag til endringer. Vi tenker her i sær på at Norge mangler en politikk når det gjelder naturelementer av nasjonal verdi. Det har i mange år vært diskutert også lovhjemling av naturvitenskapelige undersøkelser i forbindelse med lovhjemlede kulturminneundersøkelser. I forbindelse med revisjonen av kulturminneloven bør paleobiologi (eksempelvis osteologi, pollenanalyse, makrofossilanalyse) inkluderes. Endringene i kulturminneloven kunne være tidspunktet for også å inkludere naturelementer i en ny lov om kultur og natur. Eksempel på hvordan en slik lov kan være er den Danske museumsloven som omfatter både kultur- og naturobjekter av nasjonal verdi (Danekræ og Danefæ).

Merverdiavgiftsloven (kap. 9.3.2)

Bergen Museum slutter seg til flertallets vurderinger med hensyn til virkningen av merverdiavgiftsloven og støtter forslaget om fritak for merverdiavgift ved alle forsknings- og utredningsoppdrag samt arkeologiske undersøkelser og utgravninger.

Organisering av den offentlige kulturminneforvaltning. (kap. 10).

Under kap. 10.5 *De arkeologiske landsdelsmuséene og sjøfartsmuséene* foreslås at dagens ordning med dels geografiske, dels tematiske ansvarsområder erstattes med en

ordning som er *«langt mer fleksibel enn i dag»* (s. 110) og hvor *«krav til kompetanse og kvalitet kan erstatte dagens regler»* (s. 109).

Umiddelbart vil en kunne se positive sider ved forslaget, blant annet fordi det vil kunne fremme utveksling av kunnskap i forbindelse med profileringen av større undersøkelser.

Utvalget unnlater imidlertid å kommentere hvem eller hvilken instans som skal vurdere innkomne prosjektforslag. Sett fra de involverte muséenes side vil det neppe betraktes som spesielt god bruk av knappe ressurser å investere i omfattende prosjektbeskrivelser med uvisst utfall.

Videre oppfatter vi forslaget som en framheving av utgravningenes prosjektkarakter med klart definert begynnelse og avslutning, ved at nettopp evne til gjennomføring og rapportering vektlegges i en konkurransesituasjon. Men igjen må vi spørre om hvilken instans som skal stå for vurderingen.

Det er på sin plass å minne om at den regionale ansvarsfordelingen som har fungert i forhold til de forhistoriske kulturminnene, har resultert i at vi i vårt land har en forskningsmessig svært gunstig situasjon med tilnærmet komplette regionale samlinger av gjenstander og dokumentasjon. Vi antar man vil beholde denne ordningen. I fall en «oppmykning» skulle bli vedtatt, bør det etableres gode rutiner for overlevering av funn og tilhørende dokumentasjon når utgravninger foretas av andre instanser enn den institusjon som skal ta imot innsamlet materiale. Vi vil på det sterkeste advare mot ordninger som kan forringe prosjektene og prosjektmaterialet som kilder for forskning.

Utvalgets flertall foreslår at selv legalfredete kulturminner må kunne frigis uten at det i ethvert tilfelle skal gjøres utgravninger på tiltakshavers regning (s. 38). Men vi plikter her å gjøre oppmerksom på at det alltid vil være lettest å nedprioritere de kulturminner man vet minst om. *Nettopp på grunn av manglende kunnskap* vil de kunne virke mindre verneverdige, og eventuelt frigis uten videre undersøkelser. Viktige kilder til ny viten og opplevelser kan dermed gå tapt for alltid. Forslaget om statlig finansiering av registreringer og utgravninger som følger av mindre private tiltak (s. 38, 59) vil kunne avverge noen skadevirkninger.

Bergen Museum støtter forslaget om å inkludere formidling som en del av tiltakshavers økonomiske dekningsplikt.

Bergen Museum støtter helt ut utvalgets ønske om en bedre samordning når det gjelder departementalt samarbeid (pkt 10.7) og mener at det er en forutsetning for et effektivt og godt kulturvern.

Utvalgets flertall støtter overføring av ansvar og oppgaver på kulturminnefeltet til kommunene, med en del forbehold (Pkt 10.2). Bergen Museum mener at utvalget med fordel kunne vektlagt nødvendigheten av at kommunene har en viss størrelse for at en slik delegering kan fungere. Vi mener at det kan bli problemer både mht kompetanse og inhabilitet i små kommuner, og minner om at det er kildene til vår felles forhistorie som her kan bli skadelidende.

Kunnskap, forskning og kunnskapsformidling (kap. 11).

Bergen Museum kan uten videre slutte seg til innstillingens vurdering av kunnskapens betydning innen alle felter og nivåer i forvaltningen.

Bergen Museum har merket seg at utvalget mener at universitetene er viktige aktører når det gjelder kulturminnerelatert undervisning, men i vil gjerne peke på universitetsmuséenes sentrale plass i denne sammenheng.

Med den planlagte overføringen av ansvar til kommunenivå vil det oppstå et akutt behov for fagbasert kunnskap om kulturminner og -forvaltning i lokalmiljøene. Etter vår oppfatning er det viktig at et utdanningstilbud rettet mot ansatte i den lokale forvaltning (kap. 11.6) ikke bare presenterer forvaltningskunnskap som et redskapsfag. For å tjene en overordnet målsetting om bedre vern, forskning og formidling er det et ubetinget krav at forvaltningskunnskapen kombineres med innsikt i de fagområdene kulturminnene representerer. Den samlede innsikten og erfaringen innen disse feltene er i dag best representert på universitetene/landsdelsmuséene. I den sammenheng har Bergen Museum i samarbeid med Høgskulen i Sogn og Fjordane utviklet et etter- og videreutdanningstilbud i kulturminnekunnskap og kulturminneforvaltning.

Bergen Museum støtter en nasjonal samordning av universitetenes undervisningstilbud i kultur- og naturminnevern (kap. 11.6.3.). Universitets- og Høgskolerådet og det tilhørende Nasjonalt Utvalg for Universitetsmuséene bør kunne ivareta den nødvendige nasjonal koordineringen.

Bergen Museum vil understreke utredningens konklusjon om nødvendigheten av å tilføre universitetene (herunder universitetsmuséene) økte ressurser til styrking av forskning og oppdragsforskning over dagens nivå (kap. 11.7). Bergen Museum lider av en kronisk underfinansiering i forhold til sine omfattende forsknings-, bevarings- og formidlingsoppgaver innen kulturminner og kulturmiljøer.

Bergen Museum støtter også forslaget om et eget program for kulturminne- og kulturmiljøforskning under Norges forskningsråd (kap. 11.8).

Internasjonalt samarbeid/utviklingssamarbeid (kap. 13).

Det er klart behov for et bredere internasjonalt samarbeid innen kulturminnevernarbeidet, ikke minst på forskningsfronten. Muséene har her mye å bidra med. Bergen Museum vil anbefale at dette også avspeiles i profileringen av et eventuelt forskningsprogram under Norges forskningsråd. Videre er vi enige i at kulturminnevern bør bli bedre synliggjort og problematisert i norsk utviklingssamarbeid. Dette kan skje både i form av konkrete kulturminneprosjekter til gjensidig utbytte, og som et element i bistandsprosjekter f. eks. med økonomisk utvikling som hovedmål.

Løse kulturminner i forvaltningsmuséene (vedlegg 4.6)

Tabell 4.2 (s. 198) oppgis å være basert på opplysninger fra forvaltningsmuséene i 2000/2001. For Bergen Museums vedkommende er det klart at opplysningene ikke tar hensyn til behovet for rekonservering. Om også annet materiale enn det arkeologiske, legalfredete tas i betraktning, må det totale konserveringsbehovet anslås til adskillige

årsverk. En varig dekning av konserveringsbehovet vil kreve større bevilgninger og en økning i personalet.